

Anna ZBARASZEWSKA

DOI : 10.14746/ps.2017.1.13

Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I
w Poznaniu

TAJNE WIĘZIENIA CIA W EUROPIE – IMPLIKACJE DLA POLSKI

Po wydarzeniach z 11 września 2001 r. rząd USA zainicjował specjalny program zatrzymań i przesłuchań osób podejrzanych o współpracę z Al-Kaidą. Na mocy tajnego dokumentu prezydenta G. W. Busha (17 września 2001 r.) Centralna Agencja Wywiadowcza (CIA) uzyskała szerokie kompetencje w zakresie zatrzymywania osób podejrzanych o terroryzm i zakładania tzw. „czarnych dziur” (ang. *black sites*) poza terytorium Stanów Zjednoczonych. Materiał dowodowy zebrany w toku śledztw międzynarodowych wykazał, że w latach 2003–2005 na terytorium Litwy, Rumunii i Polski (Stare Kiejkuty) funkcjonowały tajne ośrodki zatrzymań CIA, w których torturowano tzw. HVD (ang. *High Value Detainees*), tj. szczególnie ważnych więźniów. W tajny program wydawania w trybie nadzwyczajnym osób podejrzanych o terroryzm były zaangażowane także inne państwa europejskie (m.in. Niemcy, Włochy, Wielka Brytania, b. Jugosłowiańska Republika Macedonii), które przyjmowały tajne więzienia CIA lub działały w zмовie podczas wydań i tortur (*Sprawa Al Nashiri*, 2014: par. 263, 96). Fakt istnienia na terytorium państw europejskich tajnych więzień CIA potwierdził Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) w wyrokach w sprawach: El-Masri przeciwko b. Jugosłowiańskiej Republice Macedonii (skarga nr 39630/09) z 13 grudnia 2012 r. (*Sprawa El-Masri*, 2012), Al Nashiri przeciwko Polsce (skarga nr 28761/11) z 24 lipca 2014 r., Husayn (Abu Zubaydah) przeciwko Polsce (skarga nr 7511/13) z 24 lipca 2014 r. (*Sprawa Husayn*, 2014)¹ oraz Nasr i Ghali przeciwko Włochom (skarga nr 44883/09) z 23 lutego 2016 r. (*Sprawa Nasr i Ghali*, 2016).

¹ Z uwagi na zbieżność rozstrzygnięcia i argumentacji ETPC w sprawach Al Nashiri oraz Husayn (Abu Zubaydah) w dalszej części artykułu powoływane będą relewantne fragmenty pierwszego orzeczenia. W sprawie Al Nashiri Trybunał stwierdził naruszenie: art. 38 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPC) (obowiązek współpracy z Trybunałem w toku toczącego się postępowania); art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) w związku z nieujawnionym przetrzymywaniem skarżącego na terytorium Polski oraz umożliwieniem władzom Stanów Zjednoczonych transportu z terytorium Polski, pomimo realnego ryzyka poddania go dalszemu nieujawnionemu przetrzymywaniu; art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego); art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) w związku z brakiem skutecznych środków odwoławczych wobec zarzutów skarżącego o stosowanie tortur; art. 6 § 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) w związku z transportem skarżącego z terytorium Polski, pomimo realnego ryzyka narażenia na rażącą odmowę sprawiedliwości; art. 2 (prawo do życia) i art. 3 (zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karaniania) w związku z art. 1 Protokołu nr 6 do Konwencji w odniesieniu do transportu skarżącego z terytorium Polski, pomimo realnego ryzyka orzeczenia wobec niego kary śmierci. Wobec drugiego skarżącego Abu Zubaydah ETPC orzekł naruszenie m.in. art. 38, 5, 8, 13, 6 § 1 EKPC (*Europejska Konwencja Praw Człowieka*, 1950).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie aktualnego stanu realizacji przez Polskę wyroków ETPC w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah. Rozległość problematyki nie pozwala na szczegółową analizę wszystkich ustaleń faktycznych poczynionych w toku śledztw międzynarodowych w związku z podejrzeniem istnienia na terytorium państw europejskich tajnych więzień CIA. W wyrokach ETPC w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah najwięcej miejsca poświęcono dochodzeniom zainicjowanym w ramach Rady Europy (RE) oraz Parlamentu Europejskiego (PE), co w żadnym razie nie dyskredytuje działań podjętych przez inne gremia międzynarodowe (Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Komitet Praw Człowieka ONZ, Centrum Praw Człowieka i Sprawiedliwości Międzynarodowej). Wybór do robku RE i PE podyktowany jest kompleksowością prowadzonych dochodzeń oraz ich rozwojową perspektywą.

OPINIA KOMISJI WENECKIEJ Z 2006 R. I RAPORTY SENATORA DICKA MARTY’EGO (2006–2011)

Działając na wniosek senatora D. Marty’ego – przewodniczącego Komisji Zagadnień Prawnych i Praw Człowieka Zgromadzenia Parlamentarnego (ZP) RE, Komisja Wenecka (KW) przyjęła na 66. sesji plenarnej (17–18 marca 2006 r.) „Opinię na temat międzynarodowych zobowiązań prawnych państw członkowskich RE w odniesieniu do tajnych ośrodków zatrzymań oraz transportu więźniów pomiędzy krajami” (*Opinion*, 2006). Rozważania Komisji koncentrują się nie na ocenie faktów dotyczących rzekomego istnienia tajnych ośrodków zatrzymań CIA na terytorium Europy, lecz ocenie ich legalności w świetle zobowiązań międzynarodowych państw członkowskich RE wynikających z międzynarodowego prawa praw człowieka², międzynarodowego prawa humanitarnego³ oraz międzynarodowego prawa lotniczego⁴. Oceną faktów w ramach odrębnego raportu zajęła się Komisja ds. Prawnych ZP RE. Mandat KW obejmował dwa zagadnienia: po pierwsze – ustalenie zakresu odpowiedzialności państwa wspierającego czynnie lub biernie nielegalne zatrzymania lub uprowadzenia dokonywane przez inne państwo (USA) lub jego funkcjonariuszy (CIA); po drugie – określenie zobowiązań międzynarodowych państw członkowskich RE w odniesieniu do transportu przez swoje terytorium, włączając przestrzeń powietrzną, osób zatrzymanych przez inne państwo (USA) (*Opinion*, 2006: par. 1, 9).

KW przypominała, że państwo sprawuje jurysdykcję na całym swoim terytorium, co oznacza, że jakiegokolwiek aresztowanie osoby dokonane przez zagraniczne władze na terytorium państwa członkowskiego RE bez jego zgody jest naruszeniem suwerenności (*ibid.*: par. 116). W orzecznictwie ETPC art. 1 EKPC odzwierciedla powszechnie przyjęte terytorialne pojęcie „jurysdykcji”, a inne podstawy uznania jurysdykcji mają charakter wyjątkowy i wymagają szczególnego uzasadnienia w świetle okoliczności danej sprawy. W wyroku w sprawie Ilasçu i inni przeciwko Mołdowie i Rosji ETPC

² Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, 1987.

³ Konwencje genewskie z 1949 r.

⁴ Konwencja chicagowska z 1944 r.

potwierdził, że koncepcja jurysdykcji z art. 1 Konwencji odzwierciedla znaczenie tego pojęcia w prawie międzynarodowym publicznym, a kompetencja jurysdykcyjna państwa jest przede wszystkim terytorialna (*Sprawa Ilasçu i inni*, 2004: par. 321). Zasadniczo terytorialny charakter jurysdykcji nie wyklucza jednak sytuacji, w której uprawniony podmiot podlega jurysdykcji także poza terytorium państwa-strony (Balcerzak, 2013: 126). W sprawie Loizidou przeciwko Turcji, kierując się przedmiotem i celem EKPC, Trybunał dopuścił powstanie odpowiedzialności państwa, gdy na skutek działań zbrojnych legalnych lub nielegalnych wykonuje ono efektywną kontrolę obszaru poza jego terytorium. Zobowiązanie do zapewnienia na tym obszarze praw i wolności zagwarantowanych w Konwencji wywodzi się z faktu wykonywania kontroli bezpośrednio przez siły zbrojne, jak i podległą administrację lokalną (*Sprawa Loizidou*, 1995: par. 62). Jeżeli państwo poprzez swoich agentów sprawuje kontrolę i władzę nad konkretną jednostką, to spoczywa na nim obowiązek zapewnienia takich praw i wolności, jakie są relewantne w danej sytuacji (Garlicki, 2014: 124). Niezależnie od tego, czy areszt stanowi naruszenie prawa państwa, w którym osoba podejrzana została aresztowana, odpowiedzialność międzynarodową ponosi państwo przyjmujące, chyba że zostanie dowiedzione, że władze państwa, do którego dana osoba została przetransportowana działały eksterytorialnie oraz bez zgody, w sposób sprzeczny z suwerennością państwa przyjmującego (*Opinion*, 2006: par. 117). Odpowiedzialność państw członkowskich RE powstaje również w wypadku, gdy część władz publicznych, np. policja czy siły bezpieczeństwa współpracuje z obcymi władzami bądź nie podejmuje działań zapobiegających aresztowaniu bez wiedzy rządu (*ibid.*: par. 119).

Międzynarodowe prawo humanitarne stosuje się wyłącznie do transportu więźniów przez terytorium i/lub w przestrzeni powietrznej państw członkowskich RE, jeżeli aresztowanie nastąpiło w kontekście konfliktu zbrojnego, tj. schwywania więźnia w tej części Afganistanu, w której w momencie aresztowania toczyły się zorganizowane walki. Jeżeli transportowane lub przetrzymywane są osoby aresztowane na terytorium państwa lub na obszarze nieobjętym konfliktem zbrojnym, pierwszeństwo ma międzynarodowe prawo praw człowieka. Wojna z terroryzmem nie jest elementem konfliktu zbrojnego uruchamiającego procedury międzynarodowego prawa humanitarne (*ibid.*: par. 79–80). Czynna i bierna współpraca państwa członkowskiego RE w wykonaniu tajnego zatrzymania skutkuje odpowiedzialnością międzynarodową. Jeżeli do zatrzymania przez obce władze doszło bez faktycznej wiedzy państwa terytorialnego, państwo to musi podjąć skuteczne działania w celu zabezpieczenia się przed ryzykiem zniknięcia osoby oraz przeprowadzić szybkie i skuteczne śledztwo w sprawie tajnego aresztu (*ibid.*: par. 126–129).

Śledztwo wszczęte przez ZP RE 1 listopada 2005 r. wskazywało na istnienie tzw. globalnej sieci przetrzymywania i transportów dokonywanych przez CIA oraz związanej z tym rzekomej zmowy 14 państw członkowskich RE, w tym Polski (*Sprawa Al Nashiri*, 2014: par. 145–246, 84–85). Pierwszy raport senatora D. Marty'ego zatytułowany „Rzekome tajne przetrzymywanie i bezprawne transfery osób zatrzymanych pomiędzy państwami z udziałem państw członkowskich RE” (7 czerwca 2006 r.) identyfikował Szymany jako miejsce lądowań samolotu o nr N313P powiązanego z CIA, a bazę w Starych Kiejkutach wykorzystywaną przez polskie służby wywiadowcze jako ośrodek tajnych zatrzymań. Już na tym etapie widoczna była niechęć władz pol-

skich do ujawnienia jakichkolwiek informacji. Strona polska powoływała się na brak ewidencji lotów, podczas gdy sąsiednie państwa takie jak Rumunia, Bułgaria oraz Republika Czeska przedłożyły żądane dane bez zbędnej zwłoki (*Alleged*, 2006: 17).

Drugi raport D. Marty'ego z 7 czerwca 2007 r. stwierdzał, że tajne ośrodki w Europie były prowadzone bezpośrednio i wyłącznie przez CIA. Cała operacja została zorganizowana w ramach NATO. Stany Zjednoczone wystąpiły z wnioskiem o zastosowanie art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego stanowiącego, że jeżeli członek Sojuszu zostanie napadnięty zbrojnie, pozostali członkowie udzielą mu pomocy (*Traktat Północnoatlantycki*, 1949). Zastosowanie art. 5 traktatu było przedmiotem tajnej sesji w Brukseli, na której zdecydowano, że wyłącznie CIA będzie kierować operacjami (Sprawa Al Nashiri, 2014: par. 320, 136–137). Kluczowe znaczenie przypisuje się jednak dwustronnym umowom operacyjnym gwarantującym ośrodkom CIA najwyższy poziom bezpieczeństwa fizycznego, tajemnicy oraz nieingerencji (*ibid.*: par. 255, 89). Na partnera w Polsce CIA wybrała Wojskowe Służby Informacyjne (WSI) znajdujące się poza mechanizmami nadzoru cywilnego. Rola WSI w programie HVD obejmowała dwie płaszczyzny współpracy. W ramach pierwszej funkcjonariusze wywiadu wojskowego zapewniali nadzwyczajne poziomy bezpieczeństwa fizycznego, tworząc tymczasowe lub stałe strefy buforowe o wojskowym charakterze wokół działań CIA polegających na transferach oraz przesłuchiwanie osób zatrzymanych. Druga płaszczyzna obejmowała współpracę z tajnymi funkcjonariuszami w innych państwowych i parapaństwowych instytucjach. Współpracownicy WSI byli obecni *inter alia* w Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej, gdzie pomagali w ukrywaniu danych dotyczących przemieszczania się samolotów CIA, Straży Granicznej dla zagwarantowania, że standardowo stosowane procedury w odniesieniu do przybywających pasażerów zagranicznych nie będą ściśle respektowane w przypadku lotów CIA, Głównym Urzędzie Celnym w celu rozwiązywania problemów nieprawidłowości wynikających z niepłacenia odpowiednich opłat w związku z operacjami CIA (*ibid.*: par. 256–257, 90–91). Urząd państwowy, z którego w przeważającej mierze wywodziła się odpowiedzialność za działania Polski, to Biuro Bezpieczeństwa Narodowego (BBN) znajdujące się w Kancelarii Prezydenta. Nie ulega wątpliwości, że najważniejszą osobą decyzyjną był Prezydent RP A. Kwaśniewski. W dalszej kolejności w ww. program byli zaangażowani: Szef BBN M. Siwiec, Minister Obrony Narodowej J. Szmajdziński oraz Szef Wywiadu Wojskowego M. Dukaczewski. Należy jednak podkreślić, że polscy funkcjonariusze nie brali udziału w przesłuchaniach oraz transporcie osób podejrzanych o terroryzm (*Secret*, 2007).

Raporty D. Marty'ego spotkały się z ostrą krytyką polskich polityków. Niezależnie od opcji politycznej kwestionowano ich wiarygodność jako bazujących na anonimowych źródłach oraz wątpliwych poszlakach. Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ) mówiło o podejrzeniach niepopartych dowodami, twierdzeniach nieobiektywnych i przesadzonych, które nie zyskały poparcia RE, lecz odbiły się jedynie głośnym echem w mediach (Bodnar, Pudzianowska, 2016: 7). Lądowanie samolotów CIA w Polsce stanowi co najwyżej dowód na silne związki wspólnoty wywiadowczej w ramach NATO (Graczyk, 2006). W lipcu 2007 r. M. Siwiec złożył w Sądzie Okręgowym w Poznaniu pozew przeciwko senatorowi D. Marty'emu, żądając wykreślenia swojego nazwiska z raportu. W lutym 2008 r. przewodniczący RE poinformował o immunitecie

chroniącym senatora. Ostatecznie Sąd Apelacyjny podtrzymał decyzję Sądu Okręgowego o nierozpatrywaniu pozwu pod względem merytorycznym (Kopiński, 2008).

REZOLUCJE PE W SPRAWIE TAJNYCH WIĘZIEŃ CIA (2011–2016)

Powołując się na uniwersalne instrumenty z zakresu ochrony praw człowieka, w szczególności Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 16 grudnia 1966 r. (*Międzynarodowy Pakt*, 1966), Konwencję w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 10 grudnia 1984 r. i Międzynarodową konwencję w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem z 20 grudnia 2006 r. (*Międzynarodowa konwencja w sprawie ochrony*, 2006) oraz instrumenty regionalne, tj. EKPC i Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej (*Karta*, 2012), PE stanowczo potępił stosowanie przez Stany Zjednoczone tortur jako metody walki z terroryzmem. Ramy niniejszego artykułu nie pozwalają na szczegółową charakterystykę wszystkich rezolucji wydanych przez PE odnoszących się *explicite* lub *implicite* do kwestii funkcjonowania na terytorium państw europejskich tajnych więzień CIA. Wyselekcjonowano te rezolucje, które integralnie wiążą się z wyrokami ETPC w sprawach Al Nashiri oraz Abu Zubaydah. Cezura czasowa obejmuje okres od 2011 r., tj. daty wniesienia skargi przeciwko Polsce w sprawie Al Nashiri (6 maja 2011 r.) (Gmerek, 2012: 10; Pacho, Bodnar, 2014: 12).

Rezolucja PE z 9 czerwca 2011 r. w sprawie decyzji o wykonaniu kary śmierci w Guantanamo (2012/C 380 E/18) wezwała władze Stanów Zjednoczonych do nierozkazania kary śmierci wobec Abda al-Rahima al-Nashiriego w związku z toczącym się procesem przed komisją wojskową. Jak wynika z informacji przekazanych przez Departament USA 20 kwietnia 2011 r., opierając się na ustawie o komisjach wojskowych z 2009 r., w stosunku do Al Nashiriego postawiono zarzuty *inter alia* zabójstwa oraz terroryzmu. W opinii administracji amerykańskiej, odgrywał on wiodącą rolę w atakach na amerykański okręt USS Cole w Jemenie 12 października 2000 r. oraz francuski zbiornikowiec MV Limburg w Zatoce Adeńskiej 6 października 2002 r. Sprawa Al Nashiriego jest pierwszą sprawą prowadzoną przed komisją wojskową od czasu, gdy prezydent B. Obama zarządził wznowienie tego rodzaju procesów (*Guantanamo*, 2012: pkt D–E). PE wyraził zdecydowany sprzeciw wobec amerykańskiej praktyki stosowania tortur, czyniąc słuszne spostrzeżenie, że walka z terroryzmem nie może odbywać się kosztem fundamentalnych wartości takich jak poszanowanie nienaruszalnych praw człowieka oraz praworządności. USA powinny dokonać rewizji systemu komisji wojskowych celem zagwarantowania sprawiedliwych procesów (*ibid.*: par. 2–4). Komisje wojskowe nie spełniają wymogu bezstronnego i należyście obsadzonego sądu przestrzegającego ogólnie uznanych zasad postępowania sądowego. W ich skład nie wchodzi niezależni sędziowie, lecz oficerowie armii amerykańskiej odpowiadający przed sekretarzem obrony i prezydentem jako zwierzchnikami (Szpak, 2006: 47). Państwa członkowskie Unii Europejskiej (UE) są zobowiązane do odmowy współuczestnictwa w czynach zabronionych przez prawo międzynarodowe takich jak stosowanie tortur, złe traktowanie, zatrzymanie bez prawa kontaktu, bezter-

minowe przetrzymywanie bez procesu, wymuszone zaginięcia. Należy przeprowadzić sprawiedliwe, dokładne, niezależne i bezstronne śledztwa w sprawie naruszania podstawowych praw człowieka w związku z istnieniem na terytorium państw europejskich tajnych więzień CIA (*Guantanamo*, 2012: par. 5).

W rezolucji PE z 11 września 2012 r. w sprawie rzekomego udziału państw europejskich w organizowanym przez CIA transporcie i nielegalnym przetrzymywaniu więźniów na terenie tych państw: pt. *Działania podejmowane w następstwie sprawozdania komisji TDIP PE (2012/2033(INI)) nr 2013/C 353 E/01* potępiono nielegalne praktyki wydawania w trybie nadzwyczajnym, uprowadzenia, zaginięcia oraz tajne więzienie i torturowanie osób podejrzanych o terroryzm. Wskazano na konieczność przeprowadzenia kompleksowych dochodzeń dotyczących rzekomego zaangażowania niektórych państw członkowskich UE we współpracę z CIA. Przetrzymywanie w tajnych więzieniach stanowi formę wymuszonego zaginięcia. Jeśli jest systematycznie i powszechnie stosowane, może być potraktowane jako zbrodnia przeciwko ludzkości. Rada UE przyznała w 2006 r., że istnienie tajnych więzień, w których aresztowani przetrzymywani są w próżni prawnej, godzi w zasady międzynarodowego prawa humanitarnego oraz międzynarodowego prawa karnego. Przetrzymywanie o charakterze administracyjnym skarżących Al Nashiriego i Abu Zubaydah w bazie Guantanamo Bay na Kubie narusza podstawowe prawa człowieka (*Rezolucja PE*, 2012: pkt A, M). 22 stycznia 2009 r. prezydent B. Obama podpisał trzy dekrety w przedmiocie zakazu stosowania tortur, utworzenia międzyagencyjnej grupy roboczej celem prowadzenia systematycznego przeglądu procedur przetrzymywania więźniów oraz zamknięcia obozu w Guantanamo. 7 marca 2011 r. prezydent USA wobec zdecydowanego sprzeciwu Kongresu nie tylko nie zamknął obozu w Guantanamo, ale i zniósł dwuletnie zawieszenie prowadzenia nowych procesów wojskowych (*ibid.*: pkt AA–AB). Państwa członkowskie UE powinny zapewnić pełną kontrolę demokratyczną nad służbami wywiadowczymi i agencjami bezpieczeństwa poprzez odpowiedni nadzór wewnętrzny, wykonawczy, sądowiczy oraz parlamentarny. Tajemnica państwowa nie może stanowić przeszkody w pociągnięciu do odpowiedzialności osób naruszających międzynarodowy zakaz tortur (*ibid.*, par. 3, 20).

Wątek polskiego śledztwa w sprawie tajnych więzień CIA pojawił się w rezolucji PE z 10 października 2013 r. w sprawie rzekomego transportu i nielegalnego przetrzymywania więźniów w krajach europejskich przez CIA nr 2013/2702(RSP). PE przypomniał o pozytywnym zobowiązaniu państw członkowskich UE w zakresie przeprowadzenia należytych i skutecznych śledztw w związku z przetrzymywaniem na ich terytorium osób podejrzanych o terroryzm. Polskie śledztwo powinno być prowadzone w warunkach większej transparentności rozumianej jako umożliwienie pełnomocnikom ofiar ich faktycznego reprezentowania poprzez udzielenie prawa dostępu do wszelkich utajnionych materiałów mających związek ze śledztwem, przestrzeganie prawa do powoływania się na zgromadzone materiały wraz z wniesieniem oskarżenia przeciwko podmiotom państwowym zamieszkanym w funkcjonowanie na terytorium RP tajnych więzień CIA. Klimat bezkarności, jaki towarzyszył programowi tajnych więzień CIA spotęgował dalsze naruszenia praw podstawowych, tj. prowadzoną na szeroką skalę inwigilację ze strony amerykańskiej Krajowej Agencji Bezpieczeństwa oraz organów inwigilacji w poszczególnych państwach członkowskich UE (*Rezolucja PE*, 2013).

Reakcją na Sprawozdanie Senatu USA w sprawie stosowania tortur przez CIA jest rezolucja PE z 11 lutego 2015 r. (nr 2014/2997(RSP)) dyskredytująca amerykańskie techniki przesłuchań w czasie nielegalnych operacji antyterrorystycznych, wzywająca rząd USA do współpracy przy realizacji wszystkich wniosków kierowanych przez państwa członkowskie UE o informacje, ekstradycję lub skuteczne środki odwoławcze dla ofiar tajnych więzień CIA (*Rezolucja PE*, 2015).

W następstwie rezolucji Parlamentu Europejskiego z 11 lutego 2015 r. w sprawie raportu Senatu USA dotyczącego stosowania tortur przez CIA przyjęto następujące kierunki działania: przeprowadzenie w trybie pilnym w Polsce, Rumunii i na Litwie dochodzeń w sprawie tajnych ośrodków zatrzymań CIA; postawienie sprawców naruszeń praw człowieka przed sądem; umożliwienie śledczym zbadania sieci lotów przewożących osoby podejrzane o terroryzm; przeprowadzenie sądowego badania więzień i opieki medycznej świadczonej osobom przetrzymywanym; przeprowadzenie analizy zapisów połączeń telefonicznych oraz przekazów pieniężnych (Latkowski, Majewski, Gielewska, 2014: 14; Ms, Maw, 2014)⁵; upublicznienie dotychczasowych wniosków z dochodzeń; niezwłoczne wykonanie przez Polskę pilnych środków indywidualnych i generalnych w związku z wyrokami ETPC w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah (*Rezolucja PE*, 2016).

ODWOŁANIE RZĄDU POLSKIEGO OD WYROKÓW ETPC W SPRAWACH AL NASHIRI I ABU ZUBAYDAH

Komentując wyroki ETPC w sprawach Al Nashiri przeciwko Polsce (skarga nr 28761/11) i Husayn (Abu Zubaydah) przeciwko Polsce (skarga nr 7511/13) bezpośrednio po ich wydaniu (24 lipca 2014 r.), Rzecznik Prasowy MSZ M. Wojciechowski stwierdził, że orzeczenia ETPC w sprawie tajnych więzień CIA wydają się przedwczesne zważywszy na fakt, że Prokuratura Apelacyjna w Krakowie prowadzi śledztwo. Negatywnie należy ocenić nieuwzględnienie przez Trybunał postulatów rządu polskiego stworzenia trwałych ram proceduralnych w Regulaminie Trybunału wzorem innych międzynarodowych trybunałów w przedmiocie ochrony materiałów niejawnych. Niewypełnienie tej luki proceduralnej może okazać się czynnikiem zniechęcającym do współpracy państw z ETPC, przekładając się na bezpieczeństwo obywateli (*Rzecznik MSZ*, 2014).

Szef polskiej dyplomacji R. Sikorski argumentował, że to zdolności techniczne sądu uniemożliwiły przekazanie Trybunałowi żądanych dokumentów (*Minister*, 2014). Podobny ton towarzyszył wypowiedzi wiceszefa MSZ A. Nowaka-Fara, który reprezentował państwo polskie w postępowaniu przed ETPC. Z powodu braku odpowiednich procedur prawnych Polska nie była w stanie przekazać informacji objętych tajemnicą państwową. Nie jest wykluczone, że mogły one zaważyć na ostatecznym wyroku. Wyjaśnienie sprawy tajnych więzień CIA na terytorium Polski przez polską prokuraturę jest utrudnione z uwagi na brak kluczowych dowodów znajdujących się w posiadaniu Stanów Zjednoczonych. Materiał przedstawiony przez skarżących wydawał się co do zasady spójny, ale nie bazował na jednoznacznych twardych dowodach (Nowak-Far, 2014).

⁵ CIA zapłaciło stronie polskiej 300 000 USD za przystosowanie dwóch willi do przetrzymywania więźniów na terenie ośrodka wywiadu w Starych Kiejkutach, a za ich wynajem 15 milionów USD.

W opinii A. Nowaka-Fara, wymiar polityczny wyroku w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah nie jest taki zły, bowiem większość komentatorów politycznych na świecie odczytuje go jako wymierzony nie przeciwko Polsce, lecz państwu, które mogło inicjować naruszające prawa człowieka praktyki. Wyrok ETPC w sprawie tajnych więzień CIA powinien mieć fundamentalny wpływ na śledztwo prowadzone w Prokuraturze Apelacyjnej w Krakowie. Jeżeli w jego toku zostanie wykazane, że doszło do naruszenia prawa przez polskich urzędników, wobec sprawców winna być wdrożona odpowiedzialność karna. Trudno zgodzić się z twierdzeniem wiceszefa MSZ, iż wymiar polityczny analizowanych wyroków „nie jest taki zły”. Wyroki w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah są pierwszymi orzeczeniami, w których Trybunał uznał naruszenie przez Polskę ujętego w art. 38 EKPC obowiązku współpracy z Trybunałem. Uznanie naruszenia zakazu tortur – normy o charakterze peremptoryjnym, kładzie cień na dotychczasowy wizerunek Polski jako państwa chlubiącego się piękną kartą w zakresie poszanowania praw człowieka (Skrzydło, 2016: 98). To, czy sąd karny innego państwa członkowskiego RE, rozpatrując sprawy Al Nahiri i Abu Zubaydah, podzieliłby argumentację ETPC nie powinno mieć jakiegokolwiek znaczenia. W zakresie przestrzegania standardów ochrony praw człowieka Polska musi stawiać sobie wysoką poprzeczkę, a nie porównywać się „w dół” (Dąbrowski, 2014: 33).

W wywiadzie prowadzonym przez M. Domagalskiego dla „Rzeczpospolitej” (25 sierpnia 2014 r.) A. Nowak-Far wskazała na przesłanki uzasadniające wniesienie odwołania do Wielkiej Izby Trybunału. W zakresie materiału dowodowego dostrzega się nierówność traktowania stron procesu. ETPC działałby efektywniej, gdyby stworzono narzędzia pozwalające na przyjmowanie materiałów niejawnych od państw członkowskich (*Za wcześnie*, 2014). Odwołanie rządu polskiego od wyroków ETPC w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah zostało wniesione 23 października 2014 r. (*Oświadczenie MSZ*, 2014). Treści wniosku o przekazanie sprawy do rozpatrzenia przez Wielką Izbę Trybunału nie upubliczniono. Z doniesień medialnych wynika, że podstawą odwołania była m.in. przedwczesność podejmowania sprawy przez ETPC, brak procedur pozwalających państwom-stronom Konwencji na przekazywanie informacji niejawnych oraz zagadnienia związane z gromadzeniem materiału dowodowego (Bodnar, Pacho, 2015: 3). Na posiedzeniu 16 lutego 2015 r. panel pięciu sędziów zdecydował o nieprzekazywaniu spraw do rozpoznania przez Wielką Izbę Trybunału. W sprawie nie pojawiło się bowiem poważne zagadnienie dotyczące interpretacji lub stosowania EKPC lub jej Protokołów bądź istotna kwestia o znaczeniu ogólnym (art. 43 EKPC). Wyroki wydane przez Trybunał 24 lipca 2014 r. stały się więc ostateczne (*MSZ: jest wyrok*, 2015; *Forthcoming*, 2015; *Grand Chamber*, 2015; *Wyrok ws. Więzień CIA*, 2015). Jak wynika z postanowień art. 45 Konwencji, tylko wyroki oraz decyzje co do dopuszczalności skargi zawierają uzasadnienie.

DECYZJE KOMITETU MINISTRÓW RE Z 2015 R.

Komitet Ministrów (KM) RE będący organem politycznym, w skład którego wchodzi przedstawiciele ministrów spraw zagranicznych 47 państw członkowskich RE, sprawuje nadzór nad wykonaniem wyroków wydanych przez ETPC. Zgodnie z de-

klaracjami rządu polskiego, wyroki w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah zostaną wykonane tak jak inne wyroki trybunału. Już pobieżna analiza *Raportu z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2015 r. (Raport z wykonania, 2016)*, przyjętego przez Radę Ministrów 14 czerwca 2016 r. prowadzi do konkluzji, że zapewnienia o ścisłej współpracy i dobrych stosunkach pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Polską nie sprawdzają się w sprawach dla USA niewygodnych (*Amerykanie, 2015*). Obawy te zgłaszał już wiceszef MSZ A. Nowak-Far tuż po wydaniu wyroków.

W decyzji z 12 maja 2015 r. dotyczącej wyroków w sprawach Al Nashiri przeciwko Polsce i Abu Zubaydah przeciwko Polsce KM RE wezwał władze polskie do podjęcia pilnych starań o udzielenie przez Stany Zjednoczone gwarancji, iż skarżący Al Nashiri nie zostanie poddany karze śmierci w ramach zainicjowanego 2 września 2014 r. postępowania przed komisją wojskową. Ryzyko rażącego zaprzeczenia sprawiedliwości istnieje w stosunku do obu skarżących, jako że w postępowaniu przeciwko Al Nashiriemu komisja wojskowa może dopuścić dowody uzyskane w wyniku tortur (Jasiński, 2011: 44–56), a Abu Zubaydah jest pozbawiony wolności od 2002 r. bez przedstawienia zarzutów (*Amerykanie, 2015: 10*). Decyzja KM z 11 czerwca 2015 r. odnotowuje niewielki postęp w postaci wystąpienia przez Polskę do władz Stanów Zjednoczonych o gwarancje dyplomatyczne, iż Al Nashiri nie będzie podlegał karze śmierci oraz że żadnemu ze skarżących nie zostanie w sposób rażący odmówiona sprawiedliwość (*ibid.*: 11). Jak wynika z decyzji KM z 24 września 2015 r., noty dyplomatyczne wystosowane w marcu i maju 2015 r. do władz Stanów Zjednoczonych o pilne zapewnienia mające na celu wyeliminowanie powyższych zagrożeń pozostały bez odpowiedzi (*ibid.*). Dodatkowo w decyzji z 10 grudnia 2015 r. KM zwrócił się do Polski o wyjaśnienie, w jaki sposób polskie społeczeństwo będzie informowane o rezultatach śledztwa w sprawie tajnych więzień CIA i jak zostanie zapewniony właściwy dostęp do akt pełnomocnikom skarżących (*ibid.*: 12).

Trudno w kontekście realizacji wyroków ETPC w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah pominąć rolę Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (HFPC), która jako interwenient zgłosiła w postępowaniu pisma i wnioski do władz krajowych w związku z istnieniem na terytorium RP tajnych więzień CIA (*Sprawa Al Nashiri, 2014: par. 477*). Na etapie wykonania wyroków Trybunału HFPC wystąpiła z pismami m.in. do Kancelarii Prezydenta RP oraz Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie celem udostępnienia informacji publicznej. Kancelaria Prezydenta RP w piśmie z 7 grudnia 2015 r. udzieliła jednak lakonicznej odpowiedzi. Przeprowadzona kwerenda materiałów nie wykazała, jakoby Kancelaria Prezydenta RP podejmowała od lutego 2015 r. jakiegokolwiek działania w zakresie uzyskania od rządu Stanów Zjednoczonych gwarancji dyplomatycznych dla skarżącego w sprawie Al Nashiri przeciwko Polsce (*Pismo Kancelarii Prezydenta, 2015*). Z kolei Prokuratura Apelacyjna w Krakowie, kierując się dobrem postępowania przygotowawczego oraz faktem, iż większość materiałów objęta jest klauzulą niejawności, odmówiła udzielenia informacji o planowanych czynnościach procesowych. Ujawniono jedynie, że śledztwo o sygn. Ap V Ds. 12/12/S zostało przedłużone do 11 kwietnia 2016 r. Jak dotąd wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów jednej osobie (Czuchnowski, 2013).

Brak reakcji autorytetów prawniczych na wyroki ETPC w sprawie tajnych więzień CIA na terytorium Polski i stosowanych tortur skłonił HFPC do wystąpienia z wnioskiem do Naczelnej Rady Adwokackiej o zajęcie stanowiska w przedmiocie stosowania tortur w ramach współpracy ze Stanami Zjednoczonymi jako elementu walki z terroryzmem oraz wyrażenie opinii na temat znaczenia wyroków Al Nashiri i Abu Zubaydah dla Polski (pismo z 13 marca 2015 r.) (*Pismo Helsińskiej Fundacji*, 2015). Nie ulega wątpliwości, że stanowisko środowiska prawniczego w przedmiocie zakazu tortur powinno być silniej akcentowane w przestrzeni medialnej. „List otwarty prawników w sprawie zakazu tortur” opublikowany na łamach „Gazety Prawnej” (3 lutego 2015 r.) trudno uznać za reprezentatywny z uwagi na niewielką liczbę podpisów (*List*, 2015).

PLAN DZIAŁAŃ ZMIERZAJĄCYCH DO WYKONANIA PRZEZ POLSKĘ WYROKÓW ETPC

Dokument zatytułowany *Załącznik B do Raportu z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2015 r.* zawiera dwa plany działań dotyczące wykonania wyroków w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah przeciwko Polsce (nr 1 datowany na 13 sierpnia 2015 r. oraz nr 2 datowany na 17 listopada 2015 r.) (*Załącznik B*, 2015). Zgodnie z art. 46 EKPC, stwierdzenie przez ETPC naruszenia materializuje prawny obowiązek państwa wypłaty zasądanego, słusznego zadośćuczynienia oraz przyjęcia takich środków indywidualnych i generalnych, jakie są w danej sprawie konieczne (*Sprawa Al Nashiri*, 2014: par. 586). We wcześniejszej praktyce orzeczniczej rzadko można było spotkać skonkretyzowane środki indywidualne, a zwłaszcza środki generalne przeciwko państwu. Środki te były określane w głównej mierze przez same państwa w myśl zasady subsydiarności. Na państwie spoczywa obowiązek rezultatu, a więc podjęcia odpowiednich działań celem zaprzestania naruszenia postanowień EKPC oraz zatarcia wszelkich skutków danego naruszenia (Indan-Pykno, 2011: 324).

W kontekście materialnego naruszenia art. 3 Konwencji (zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania) aktualna sytuacja skarżących przedstawia się następująco (stan na 2 kwietnia 2015 r.): według Sądu ds. Statusu Kombatantów (ang. *Combatant Status Review Tribunal*) Abu Zubaydah spełnia kryteria nielegalnego wrogięgo kombatanta (*Załącznik B*, 2015: 7). Od razu należy zaakcentować, że przyjęte przez administrację amerykańską sformułowanie *unlawful enemy combatant* jest sprzeczne z międzynarodowym prawem humanitarnym, bowiem pozbawia kombatantów przywilejów wynikających z tego prawa. Termin ten jest obcy konwencjom międzynarodowego prawa humanitarnego (Sandorski, 2006: 357). Z prawnego punktu widzenia określenie kombatantów jako „wrogich” nie ma żadnego znaczenia, gdyż jako że wrogiem (nieprzyjacielem) w wojnie są kombatanci, są oni w istocie wrogimi kombatantami. Jest to swego rodzaju pleonazm (Szpak, 2007: 79). Zatrzymanym należy się ochrona albo na mocy III Konwencji genewskiej o traktowaniu jeńców wojennych, albo IV Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny (Szpak, 2009: 316–317). Uznanie Abu Zubaydah za wro-

giego kombatanta należy kwalifikować jako decyzję administracyjną, a nie decyzję sądu. W stosunku do skarżącego nie przeprowadzono jak dotąd postępowania przed sądem i nie postawiono jakichkolwiek zarzutów. Co więcej, nie została mu przyznana żadna wojskowa pomoc prawna.

Inaczej wygląda sytuacja drugiego skarżącego Al Nashiriego, któremu postawiono liczne zarzuty (m.in. oszustwa, umyślnego zabójstwa 17 żołnierzy USA, terroryzmu, spiskowania na rzecz terroryzmu i zabójstwa, umyślnego uszkodzenia ciała, ataku na ludność cywilną, ataku na cele cywilne, w tym uprowadzenie statku lub samolotu). Na podstawie prawa USA uzyskał on pomoc prawną ze strony cywilnych i wojskowych prawników, z których co najmniej jeden specjalizuje się w sprawach zagrożonych karą śmierci (*Załącznik B*, 2015: 7).

Pilne środki indywidualne dotyczące naruszenia art. 2 (prawo do życia) i 3 EKPC obejmowały noty dyplomatyczne z 6 marca i 13 maja 2015 r. (ponowione listem Podsekretarza Stanu w MSZ A. Nowaka-Fara do Ambasadora Stanów Zjednoczonych w Warszawie P. W. Jonesa z 14 października 2015 r.) wzywające władze amerykańskie do zagwarantowania nieorzekania i niewykonywania względem skarżącego Al Nashiriego kary śmierci, w stosunku natomiast do obu skarżących prawa do rzetelnego procesu. KM RE poważnie zaniepokojony brakiem odpowiedzi ze strony USA zwrócił się do Sekretarza Generalnego RE o przekazanie jego decyzji do Stałego Przedstawiciela Państwa Obserwatora – Stanów Zjednoczonych przy RE (*ibid.*: 24).

Proceduralny aspekt naruszenia art. 3 EKPC wymaga od polskiej prokuratury podjęcia takich działań, które skuteczną i uczynią prowadzone śledztwo bardziej transparentnym. Do listopada 2015 r. uzyskano oraz przetworzono procesowe materiały medialne, zasięgnięto kolejnych opinii biegłych różnych specjalności, zlecono tłumaczenie licznych dokumentów, przesłuchano dwóch świadków z udziałem pełnomocników skarżących. Niezmiennie podnoszonym przez polską prokuraturę argumentem pozostaje niemożność wskazania czynności o charakterze niejawnym oraz informowania o planowanych czynnościach wraz z podaniem ich terminu i charakteru z uwagi na dobro postępowania, względy taktyczne oraz konieczność zachowania dyskrecjonalności (*ibid.*: 8). Prokuratorzy złożyli liczne wnioski o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej do takich państw jak Włochy, Litwa, Rumunia i Szwajcaria (*ibid.*: 9). Wnioskom o pomoc prawną do Stanów Zjednoczonych towarzyszyły monity, ostatecznie przesądzając o negatywnej odpowiedzi (początek listopada 2015 r.).

Wypłata zadośćuczynienia w wysokości 100 tys. euro na rzecz skarżącego Al Nashiriego z tytułu szkody niemajątkowej została zrealizowana 11 maja 2015 r. W stosunku do drugiego skarżącego Abu Zubaydah powstały wątpliwości co do możliwości dokonania płatności z uwagi na wpisanie na listę osób powiązanych z Al-Kaidą, Osamą bin Ladenem lub talibami stosownie do rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1333 (2000) z 19 grudnia 2000 r. (*Resolution 1333 (2000)*, 2000), w związku z rozporządzeniem Rady (WE) nr 881/2002 z 27 maja 2002 r. wprowadzającym niektóre szczególne środki ograniczające skierowane przeciwko niektórym osobom i podmiotom związanym z Osamą bin Ladenem, siecią Al-Kaida i talibami i uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 467/2001 zakazujące wywozu niektórych towarów i usług do Afganistanu, wzmacniające zakaz lotów i roz-

szerzające zamrożenie funduszy i innych środków finansowych w odniesieniu do talibów w Afganistanie (*Rozporządzenie Rady*, 2002). Kierując się wytycznymi Departamentu Wykonywania Wyroków ETPC (20 marca 2015 r.), polski MSZ złożył wniosek do odpowiedniego sądu krajowego celem otwarcia rachunku depozytowego na kwotę 100 tys. euro zasądzoną tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową. Jak argumentowano, krajowe regulacje nie pozwalają na przekazanie środków finansowych Abu Zubaydah, który został umieszczony na liście sankcji ONZ i UE jako powiązany z Al-Kaidą, Osamą bin Ladenem lub talibami za „udział w finansowaniu, planowaniu, ułatwianiu, przygotowywaniu lub przeprowadzaniu działań lub aktywności przez, wspólnie z, w imieniu lub we wsparciu, zaopatrywanie, sprzedaż lub transfer broni i pokrewnych materiałów lub w inny sposób wspierający działania lub aktywność Al-Kaidy (QE.A.4.01) i Osamy bin Ladena” (par. 8 (c) rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1333 (2000)) (*Załącznik B*, 2015: 11–12). Kwota 30 tys. euro jako zwrot poniesionych kosztów i wydatków została wypłacona pełnomocnikowi skarżącego (11 maja 2015 r.).

Środki generalne wynikające z naruszenia art. 2 i 3 Konwencji koncentrowały się na ustaleniu odpowiedzialności funkcjonariuszy publicznych za działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków. Wyniki prowadzonego postępowania są wysoce niezadowolające zważywszy na fakt postawienia przez prokuraturę zarzutów tylko jednej osobie.

KM RE na posiedzeniu 12 marca 2016 r. wyraził głębokie zaniepokojenie stanem wykonania przez Polskę wyroków w sprawach Al Nashiri i Abu Zubaydah. W zaktualizowanym planie działań znalazła się adnotacja, iż władze Stanów Zjednoczonych nie udzielią gwarancji dyplomatycznych, o które wnioskowała Polska. Strona amerykańska uznała, że zobowiązania międzynarodowe wynikające z EKPC oraz jej organu sądowego, tj. ETPC nie mają mocy wiążącej w stosunku do USA. Prowadzone postępowanie przed komisją wojskową zapewnia szereg gwarancji procesowych, a prawo międzynarodowe nie zawiera zakazu orzekania kary śmierci. KM RE wezwał rząd polski do niezwłocznego ponowienia wniosków o udzielenie przez Stany Zjednoczone gwarancji nieorzekania wobec skarżącego Al Nashiriego kary śmierci (*Rada Europy*, 2016).

22 kwietnia 2016 r. portal *TVN24* podał, że Wydział V ds. Przystępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Regionalnej w Krakowie (dawniej: Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie) umorzył wątek odpowiedzialności karnej funkcjonariuszy publicznych, w tym Z. Ziobry, który pełniąc w 2006 r. urząd Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego miał nie podjąć czynności po zawiadomieniu o stosowaniu na terytorium Polski tortur wobec więźniów podejrzanych o terroryzm. Wyłączony do odrębnego postępowania wątek umorzono w grudniu 2015 r. Powodem umorzenia – choć nieoficjalnym – jest przedawnienie. Rzecznik Prokuratury Regionalnej w Krakowie W. Krzywicki poinformował, że materiały z umorzonego śledztwa zostały w całości utajnione. Na początku kwietnia 2016 r. Prokurator Generalny Z. Ziobro na wniosek Prokuratury Regionalnej w Krakowie przedłużył o kolejne 6 miesięcy główne śledztwo w sprawie tajnych więzień CIA w Polsce (Gordziewicz, 2016).

* * *

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, zarówno RE, jak i UE uznają amerykańską praktykę wzmocnionych technik przesłuchań jako naruszającą prawo międzynarodowe, w szczególności prawo do wolności, bezpieczeństwa osobistego, humanitarnego traktowania, wolności od tortur, domniemania niewinności oraz sprawiedliwego procesu. Należy ubolewać nad faktem, że tak wiele państw członkowskich UE, dla których poszanowanie godności ludzkiej, wolności, demokracji, równości państwa prawnego i praw człowieka są wspólnymi wartościami (art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej) (*Prawo*, 2010: 17), brało udział w realizacji tajnego programu CIA przetrzymywania oraz torturowania osób podejrzanych o terroryzm. Prawo międzynarodowe nie uzasadnia traktowania przez USA całego świata jako globalnego pola bitwy w potencjalnie nieograniczonym w czasie konflikcie zbrojnym pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i różnymi grupami zbrojnymi. Na gruncie międzynarodowego prawa praw człowieka oraz międzynarodowego prawa humanitarnego (Meron, 2009: 31–45) nie do obronienia jest argument USA, że mogą stosować prawo celem przetrzymywania osób podejrzanych o terroryzm niezależnie od miejsca i czasu, gdy uznają to za wskazane. Propagowanie koncepcji globalnej wojny z terroryzmem prowadzi do zniekształcenia zasad międzynarodowego prawa humanitarnego, międzynarodowego prawa praw człowieka oraz innych fundamentalnych zasad prawa międzynarodowego. Jej rezultatem jest podważenie ukształtowanych na przestrzeni lat istotnych środków ochrony ludności cywilnej w konflikcie zbrojnym (*Uwolnić*, 2013: 35).

Wniosek płynący z raportu Senatu USA jest druzgocący – brutalne i nielegalne metody przesłuchań stosowane przez CIA wcale nie doprowadziły do zebrania informacji wywiadowczych mogących zapobiec dalszym atakom terrorystycznym. Plan ostatecznego zamknięcia więzienia wojskowego w Guantanamo Bay, przedłożony przez prezydenta B. Obamę Kongresowi 23 lutego 2016 r. okazał się kolejną deklaracją polityczną mającą na celu poprawienie wizerunku USA w opinii ogółnoświatowej.

Transparentność prowadzonych dochodzeń w sprawie istnienia tajnych więzień CIA jest podstawą każdego społeczeństwa demokratycznego. Rząd powinien być rozliczany ze swoich działań przed obywatelami. Powoływanie się na klauzulę bezpieczeństwa narodowego stanowi zasłonę dymną przed publiczną kontrolą rządu ze strony obywateli. Wskazanie osób odpowiedzialnych za funkcjonowanie tajnych więzień CIA i stosowanie względem zatrzymanych tortur ma kluczowe znaczenie dla utrzymania zaufania obywateli do państwa. Osoby podejrzane o terroryzm nie pozostają w próżni prawnej. W równym stopniu korzystają z fundamentalnych praw jednostki – przede wszystkim wolności od tortur. Tajemnica państwowa nie może stanowić narzędzia ograniczania prawnej odpowiedzialności państwa za przeprowadzenie transparentnych i skutecznych postępowań w sprawie poważnych naruszeń praw człowieka. Krajowe postępowania karne nie mogą prowadzić do bezkarności w następstwie powołania się na klauzulę przedawnienia. Międzynarodowe prawo zwyczajowe wyklucza jej zastosowanie w przypadku poważnych naruszeń praw człowieka. Dochodzenie prowadzone przez polską prokuraturę powinno zmierzać do postawienia w stan oskarżenia nie tylko funkcjonariuszy polskich służb specjalnych jako bezpośrednich wykonawców rozkazów, lecz również ich zwierzchników. Wszczęcie ewentualnego

postępowania dotyczącego odpowiedzialności konstytucyjnej najwyższych urzędników państwowych wymagałoby przeanalizowania treści tajnych umów polsko-amerkańskich i praktyki ich stosowania. Kluczowe wydaje się ustalenie, czy funkcjonariusze polscy mieli uprawnienia i faktyczne możliwości kontroli tego, co działo się w tajnym ośrodku CIA i czy z takich możliwości korzystali. Ustalenia ETPC udzielają negatywnej odpowiedzi, co może stanowić przesłankę do wszczęcia postępowania w sprawie czasowego niesprawowania przez państwo polskie praw suwerennych w „czarnej dziurze” zlokalizowanej w Starych Kiejkutach. Postawienie najwyższych urzędników państwowych odpowiedzialnych za istnienie tajnych więzień CIA na terytorium Polski przed Trybunałem Stanu będzie bardzo trudne z uwagi na ogólną niechęć głównych partii politycznych, by wyjaśnić sprawę (Jastrzębski, 2015: 66).

BIBLIOGRAFIA

- Alleged secret detentions and unlawful inter-state transfers involving Council of Europe member states. Draft report – Part II (Explanatory memorandum). Rapporteur: Mr Dick Marty, Switzerland, ALDE* (2006), Committee on Legal Affairs and Human Rights, Parliamentary Assembly, restricted AS/Jur (2006) 16 Part II, 7 June 2006, 2.6.2. The case of Poland, http://assembly.coe.int/CommitteeDocs/2006/20060606_Ejdoc162006PartII-FINAL.pdf (7.12.2016).
- Amerykanie odmawiają pomocy prawnej Polsce ws. więzień CIA* (2015), 12.06.2015, <http://www.greenpointpl.com/amerykanie-odmawiaja-prawnej-pomocy-polsce/> (17.12.2016).
- Balcerzak M. (2013), *Odpowiedzialność państwa-strony Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Studium prawnomiędzynarodowe*, Toruń.
- Bodnar A., Pachó I. (2015), *Wykonanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach Al Nashiri p. Polsce oraz Abu Zubayda p. Polsce*, „Analizy i Rekomendacje” Helsińska Fundacja Praw Człowieka, nr 3.
- Bodnar A., Pudzianowska D. (2016), *Tajne więzienia CIA na terytorium Polski*, http://www.hfhrpol.waw.pl/cia/images/stories/CIA_Poland_article_PiP.doc (7.12.2016).
- Czuchnowski W. (2013), *Zarzuty za tajne więzienia CIA wobec Siemiatkowskiego mają być wycofane*, „Gazeta Wyborcza”, 19.02.2013, http://wyborcza.pl/1,76842,13421165,Zarzuty_za_tajne_wiezienie_CIA_wobec_Siemiatkowskiego.html (18.12.2016).
- Dąbrowski J. (2014), *Tajne więzienia CIA w Polsce – wyroki ETPCz*, wywiad przeprowadzony 12.08.2014 r. z mec. M. Pietrzakiem, „Edukacja Prawnicza”, wywiad miesiąca, nr IX (155), <https://www.ksiegarnia.beck.pl/pdf/EP-wywiad.pdf> (15.12.2016).
- Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* (1950), Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284.
- Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu* (1987), Dz. U. 1995, Nr 46, poz. 238.
- Flemming M. (1978), *Międzynarodowe prawo wojenne. Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów*, Warszawa.
- Forthcoming Grand Chamber Panel* (2015), Press Release issued by Registrar of the Court, ECHR 049 (2015), <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/003-5011546-6152112> (16.12.2016).
- Garlicki L. (2014), *Jurysdykcja i odpowiedzialność państw (nowe elementy w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka)*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, t. XXXI.

- Gmerek D. (2012), *Sprawa tajnych więzień CIA zakomunikowana rządowi polskiemu*, „Kwartalnik o Prawach Człowieka”, nr 3.
- Gordziejewicz M. (2016), *Pierwsze umorzenie w śledztwie ws. tajnych więzień CIA na terenie Polski*, 22.04.2016, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/tajne-wiezienia-cia-w-polsce-pierwszy-umorzony-watek,637940.html> (20.12.2016).
- Graczyk M. (2006), *Premier: Więzienia CIA w Polsce to oszczędność*, „Gazeta.pl”, 7.06.2006, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,3400304.html> (8.12.2016).
- Grand Chamber Panel's decisions* (2015), Press Release issued by the Registrar of the Court, ECHR 057 (2015), 17.02.2015, <http://www.statewatch.org/news/2015/feb/echr-judgments-AI-Nashir-and-Husayn-Abu-Zubay-v-%20Poland.pdf> (16.12.2016).
- Guantanamo: Oczekiwana decyzja w sprawie kary śmierci. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 9 czerwca 2011 r. w sprawie decyzji o wykonaniu kary śmierci w Guantanamo (2012/C 380 E/18)* (2011), P7_TA(2011)0271, Dz. Urz. UE C 380E/132, 11.12.2012, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011IP0271&from=PL> (9.12.2016).
- Indan-Pykno M. (2011), *Problem wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – wybrane zagadnienia*, w: *Europejska Konwencja Praw Człowieka i jej system kontrolny – perspektywa systemowa i orzecznicza*, (red.) M. Balcerzak, T. Jasudowicz, J. Kapelańska-Pręgowska, Toruń.
- Jasiński W. (2011), *Karnoprosesowa dopuszczalność dowodów uzyskanych w wyniku tortur (standardy strasburskie)*, „Państwo i Prawo”, nr 5.
- Jastrzębski M. (2015), *Prawne i polityczne implikacje sprawy więzień CIA w Polsce: orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach Al-Nashiri i Husayn (Abu Zubaydah) przeciwko Polsce*, „Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego”, nr 6.
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej* (2012), Dz. Urz. UE C 326/391, 26.10.2012.
- Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym (Konwencja chicagowska)* (1944), Dz. U. 1959, Nr 35, poz. 212, z późn. zm.
- Kopiński M. (2008), *Nie będzie procesu Siwiec-Marty*, „Wyborcza.pl”, 11.09.2008, http://poznan.wyborcza.pl/poznan/1,36037,5681971,Nie_będzie_procesu_Siwiec_Marty.html (8.12.2016).
- Latkowski S., Majewski M., Gielewska A. (2014), *Tajemnice więzienia CIA*, „Wprost”, 4–10.08.2014.
- List otwarty prawników w sprawie zakazu tortur* (2015), „Gazeta Prawna.pl” – Prawo, 3.02.2015, <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/851209,list-otwarty-prawnikow-w-sprawie-zakazu-tortur.html> (18.12.2016).
- Meron T. (2009), *Prawo humanitarne a prawa człowieka*, „Państwo i Prawo”, nr 4.
- Międzynarodowa konwencja w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem* (2006), https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/onz/konwencja-w-sprawie-ochrony-wszystkich-osob-przed-wymuszonym-zaginieciem-przyjetej-w-dniu-20-grudnia-2006-r_.pdf (8.12.2016).
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych* (1966), Dz. U. 1977, Nr 38, poz. 167.
- Minister Sikorski w „Faktach po Faktach” o wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i sytuacji na Ukrainie*, 24.07.2014, https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/msz_w_mediach/minister_sikorski_w_faktach_po_faktach_o_wyroku_europejskiego_trybunalu_praw_czlowieka_i_sytuacji_na_ukrainie_24_07_2014 (15.12.2016).
- Ms, Maw (2014), *Polski wywiad dostał od CIA miliony dolarów za tajne więzienia*, „Newsweek”, 24.01.2014, <http://www.newsweek.pl/polska/wiezienia-cia-w-polsce-najwiekszym-tajnym-na-swiecie-osrodkiem-po-ataku-na-wtc,artykuly,279427,1.html> (12.12.2016).

- MSZ: jest wyrok i trzeba ten wyrok zrealizować, depesza PAP z 17 lutego 2015 r.*, https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/msz_w_mediach/msz_jest_wyrok_i_trzeba_ten_wyrok_zrealizowac (16.12.2016).
- Nowak-Far: wyrok ETPC ws. więzień CIA wydany bez twardych dowodów (wywiad dla PAP)* (2014), https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/msz_w_mediach/nowak_far_wyrok_etpc_ws_wiezien_cia_wydany_bez_twardych_dowodow_wywiad_dla_pap_16_08_2014__ (15.12.2016).
- Opinion on the international legal obligations of Council of Europe Member States in respect of secret detention facilities and inter-state transport of prisoners adopted by the Venice Commission at its 66th Plenary Session (Venice, 17–18 March 2006)* (2006), European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), Opinion no. 363/2005, CDL-AD(2006)009, Strasbourg, 17 March 2006, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2006\)009-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2006)009-e) (5.12.2016).
- Oświadczenie MSZ ws. odwołania od wyroków ETPCz* (2014), 23.10.2014, https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/oswiadczenie_msz_ws_odwolania_od_wyrokow_etpcz (16.12.2016).
- Pacho I., Bodnar A. (2014), *Tajne więzienia CIA w Polsce przed Trybunałem w Strasburgu*, „Kwartalnik o Prawach Człowieka”, nr 1 (9).
- Pismo Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka z dnia 13 marca 2015 r. do Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej* (2015), 689/PSP/2015, http://www.hfhr.org.pl/cia/images/stories/Pismo_NRA_13_03_2015.pdf (18.12.2016).
- Pismo Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 7 grudnia 2015* (2015), Biuro Prawa i Us-troju, BPU.0605.356.2015, <http://www.hfhrpol.waw.pl/cia/images/stories/file/Kancelaria%20Prezydenta%20CIA.pdf> (18.12.2016).
- Prawo Unii Europejskiej. Wybór dokumentów. Traktat z Lizbony. Traktat o Unii Europejskiej. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Teksty skonsolidowane traktatów uwzględniające korekty językowe* (2010), Warszawa.
- Rada Europy zaniepokojona brakiem postępów ws. śledztwa dot. więzienia CIA w Polsce* (2016), 17.03.2016, <http://www.hfhrpol.waw.pl/cia/rada-europy-zaniepokojona-brakiem-postepow-ws-sledztwa-dot-wiezienia-cia-w-polsce> (20.12.2016).
- Raport z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2015 r.* (2016), Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, Warszawa, 19.05.2016, <http://msz.gov.pl/resource/85bbb843-13fc-4474-a9df-ac970651dbc6:JCR> (17.12.2016).
- Resolution 1333 (2000) adopted by the Security Council at its 4251st meeting, on 19 December 2000, S/RES/1333* (2000), <http://www.state.gov/documents/organization/5265.pdf> (19.12.2016).
- Rezolucja PE z dnia 10 października 2013 r. w sprawie rzekomego transportu i nielegalnego przetrzymywania więźniów w krajach europejskich przez CIA (2013/2702(RSP)). Rzekomy transport i nielegalne przetrzymywanie więźniów przez CIA w państwach europejskich* (2013), P7_TA(2013)0418, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2013-0418+0+DOC+PDF+V0//PL> (10.12.2016).
- Rezolucja PE z dnia 11 lutego 2015 r. w sprawie raportu Senatu Stanów Zjednoczonych dotyczącego stosowania tortur przez CIA (2014/2997(RSP)). Sprawozdanie Senatu USA w sprawie stosowania tortur przez CIA* (2015), P8_TA(2015)0031, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2015-0031+0+DOC+PDF+V0//PL> (11.12.2016).
- Rezolucja PE z 11 września 2012 r. w sprawie rzekomego udziału państw europejskich w organizowanym przez CIA transporcie i nielegalnym przetrzymywaniu więźniów na terenie tych państw:*

- działania podejmowane w następstwie sprawozdania komisji TDIP PI (2012/2033(INI)) (2013/C 353 E/01). Rzekomy transport i nielegalne przetrzymywanie więźniów w krajach europejskich przez CIA (2012), P7_TA(2012) 0309, Dz. Urz. UE C 353 E/1, 3.12.2013, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012IP0309&from=PL> (10.12.2016).*
- Rezolucja PE z 8 czerwca 2016 r. w sprawie działań w następstwie rezolucji Parlamentu Europejskiego z 11 lutego 2015 r. w sprawie raportu Senatu Stanów Zjednoczonych dotyczącego stosowania tortur przez CIA (2016/2573(RSP). Działania w następstwie rezolucji Parlamentu Europejskiego z 11 lutego 2015 r. w sprawie raportu Senatu Stanów Zjednoczonych dotyczącego stosowania tortur przez CIA (2016), P8_TA-PROV(2016)0266, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2016-0266+0+DOC+PDF+V0//PL> (12.12.2016).*
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 881/2002 z 27 maja 2002 r. wprowadzające niektóre szczególne środki ograniczające skierowane przeciwko niektórym osobom i podmiotom związanym z Osamą bin Ladenem, siecią Al-Kaida i talibami i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 467/2001 zakazujące wywozu niektórych towarów i usług do Afganistanu, wzmacniające zakaz lotów i rozszerzające zamrożenie funduszy i innych środków finansowych w odniesieniu do talibów w Afganistanie (2002), Dz. Urz. UE L 139/9, 18/t. 1, 29.5.2002, <http://publications.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/6efa96e3-ef22-4f93-b251-8c7d3c87c2e2/language-pl> (19.12.2016).*
- Rzecznik MSZ Marcin Wojciechowski: Orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ws. więzień CIA wydaje się przedwczesne (2014), https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/msz_w_mediach/rzecznik_msz_marcin_wojciechowski_orzeczenie_europejskiego_trybunalu_praw_czlowieka_ws_wiezien_cia_wydaje_sie_przedwczesne_ (14.12.2016).*
- Sandorski J. (2006), *Opieka dyplomatyczna a międzynarodowa ochrona praw człowieka*, Poznań.
- Secret detentions and illegal transfers of detainees involving Council of Europe member states: second report. Explanatory memorandum. Rapporteur: Mr Dick Marty, Switzerland, ALDE (2007), Committee on Legal Affairs and Human Rights, Parliamentary Assembly, 7 June 2007, http://assembly.coe.int/CommitteeDocs/2007/EMarty_20070608_NoEmbargo.pdf (7.12.2016).*
- Skrzydło J. (2016), *Odpowiedzialność Polski za więzienia CIA w Polsce w świetle prawa międzynarodowego*, w: *Odpowiedzialność międzynarodowa w związku z naruszeniem praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego*, (red.) M. Balcerzak, J. Kapelańska-Pregowska, Toruń.
- Sprawa Al Nahiri przeciwko Polsce (Skarga nr 28761/11), ETPC, Dawna Sekcja Czwarta, wyrok z 24.07.2014, ostateczny: 16.02.2015, https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/wybrane_orzeczenia_eptcz/tlumaczenie_na_jezyk_polski_wyrokow_w_sprawach_husayn_abu_zubaydah_oraz_al_nashiri_p_polsce;jsessionid=476952A221830DCB2C53AB65DE6E96C2.cmsap4p (12.12.2016).*
- Sprawa El-Masri przeciwko b. Jugosłowiańskiej Republice Macedonii (Skarga nr 39630/09) (2012), ETPC, Wielka Izba, Wyrok z 13.12.2012, https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/CASE_OF_EL-MASRI_v_THE_FORMER_YUGOSLAV_REPUBLIC_OF_MACEDONIA_0.pdf (12.12.2016).*
- Sprawa Husayn (Abu Zubaydah) przeciwko Polsce (Skarga nr 7511/13) (2014), ETPC, Dawna Sekcja Czwarta, Wyrok z 24.07.2014, ostateczny: 16.02.2015, https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/wybrane_orzeczenia_eptcz/tlumaczenie_na_jezyk_polski_wyrokow_w_sprawach_husayn_abu_zubaydah_oraz_al_nashiri_p_polsce;jsessionid=476952A221830DCB2C53AB65DE6E96C2.cmsap4p (12.12.2016).*

- Sprawa Ilaşcu i inni przeciwko Mołdowie i Rosji (Skarga nr 48787/99)* (2004) ETPC, Wyrok z 8.07.2004, <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22ilascu%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-61886%22%5D%7D> (10.12.2016).
- Sprawa Loizidou przeciwko Turcji (preliminary objections) (Skarga nr 15318/89)* (1995), ETPC, Wyrok z 23.03.1995, <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22loizidou%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-57920%22%5D%7D> (10.12.2016).
- Sprawa Nasr i Ghali przeciwko Włochom (Skarga nr 44883/09)* (2016), ETPC, Czwarta Sekcja, Wyrok z 23.02.2016, ostateczny: 23.05.2016, <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22application%20no.%2044883%2F09%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-161245%22%5D%7D> (12.12.2016).
- Szpak A. (2006), *Funkcjonowanie komisji wojskowych i trybunałów weryfikacyjnych w Guantanamo Bay na Kubie*, „Kwartalnik Prawa Publicznego”, nr 2.
- Szpak A. (2009), *Status zatrzymanych w Guantanamo Bay – jeńcy wojenni czy nielegalni kombataneci*, w: *Prawo międzynarodowe i wspólnotowe wobec wyzwań współczesnego świata*, (red.) E. Dynia, Rzeszów.
- Traktat Północnoatlantycki* (1949), Dz. U. 2000, Nr 87, poz. 970.
- Uwolnić prawdę. Udział Polski w programie tajnych więzień CIA* (2013), raport Amnesty International, czerwiec 2013, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/Raport_Uwolnic_Prawde.pdf (5.12.2016).
- Wyrok ws. Więzień CIA w Polsce ostateczny. Odwołanie odrzucone* (2015), TVN24, 17.02.2015, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/etpc-odrzučil-odwołanie-polski-od-wyroku-ws-więzien-cia,516207.html> (10.12.2016).
- Za wcześnie na wyrok w sprawie więzień CIA* (2014), wywiad M. Domagalskiego z A. Nowakiem-Farem, „Rzeczpospolita”, 25.08.2014.
- Załącznik B do Raportu z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2015 r.* (2015), <http://msz.gov.pl/resource/ad9d9554-61ed-4c33-8a09-3835be2bf729:JCR> (19.12.2016).

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie stanu realizacji przez Polskę wyroków ETPC w sprawach Al Nashiri i Husayn (Abu Zubaydah) w związku z istnieniem na terytorium RP tajnych ośrodków zatrzymań CIA i torturowaniem osób podejrzanych o terroryzm. Artykuł koncentruje się na ustaleniach faktycznych poczynionych w toku śledztw międzynarodowych prowadzonych przez Parlament Europejski oraz Radę Europy. Osoby podejrzane o terroryzm nie pozostają w próżni prawnej. Przysługują im w równym stopniu podstawowe prawa jednostki, w szczególności wolność od tortur. Tajemnica państwowa nie może stanowić narzędzia ograniczania prawnej odpowiedzialności państwa za przeprowadzenie transparentnych i skutecznych postępowań w sprawie poważnych naruszeń praw człowieka.

Słowa kluczowe: zakaz tortur, tajne więzienia CIA, wzmocnione techniki przesłuchań, wojna z terroryzmem

CIA SECRET DETENTION SITES IN EUROPE – IMPLICATIONS FOR POLAND**ABSTRACT**

The aim of the article is to present the status of Poland's implementation of European Court of Human Rights judgments in the Al Nashiri and Husayn (Abu Zubaydah) cases due to the existence of secret CIA detention sites in Poland as well as torturing of persons suspected of terrorism. This article is focused on the factual findings made in the course of international investigations carried out by the European Parliament and the European Council. Persons suspected of terrorism are not in a legal no-man's-land. They have the same fundamental rights, especially the same right not to be tortured. The state secret cannot be a tool for limiting state responsibility for conducting transparent and effective investigations on serious violations of human rights.

Keywords: prohibition of torture, secret detention sites by the CIA, enhanced interrogation techniques, war on terror

